

Umowa o handlu i współpracy pomiędzy Unią Europejską i Wielką Brytanią została sfinalizowana 24.12.2020 r. Reguluje zasady współpracy pomiędzy obydwoma stronami. Oto przegląd najważniejszych postanowień.

Taryfy celne

Beztaryfowy i bezkontyngentowy dostęp do rynków obydwu stron jest podstawą umowy i wykracza poza ustalenia porozumień zawartych przez UE z innymi krajami trzecimi, jak Kanada czy Japonia, ze względu na brak jakichkolwiek limitów bądź ograniczeń w tym zakresie. Natomiast produkt kwalifikuje się do obniżonej bądź zerowej stawki celnej tylko, jeśli spełnia reguły pochodzenia zawarte w porozumieniu.

Przedsiębiorcy o szczególnym statusie (AEO / Przedsiębiorcy Upoważnieni)

Obydwie strony zobowiązały się do wzajemnego uznawania programów AEO (Authorised Economic Operator – Upoważniony Przedsiębiorca). Oznacza to, że posiadający tego typu certyfikat producenci z Wielkiej Brytanii (znani również jako „Trusted Traders”) są zobowiązani do przestrzegania standardów zarówno brytyjskich, jak i UE.

Kwalifikacje zawodowe

Zlikwidowane zostało automatyczne uznawanie kwalifikacji lekarzy, pielęgniarek, architektów, dentystów, farmaceutów, weterynarzy i inżynierów. Osoby te będą teraz musiały starać się o nostryfikację tytułów odpowiednio w państwie członkowskim UE (specjaliści z UK) lub w Wielkiej Brytanii (specjaliści z kraju UE).

Swoboda ruchu

Nowi przybysze z UE nie mogą już pracować, studiować, zakładać firmy ani mieszkać w UK bez spełnienia dodatkowych warunków. Te same zasady mają zastosowanie wobec obywateli Wielkiej Brytanii w krajach UE. W przypadku pobytów powyżej 90 dni wymagana będzie wiza. Koordynacja niektórych świadczeń z tytułu ubezpieczenia społecznego, takich jak emerytury i opieka zdrowotna, ułatwi pracę za granicą i nie spowoduje utraty zgromadzonych wcześniej składek. Dotychczasowi rezydenci UK z unijnym paszportem, oraz obywatele UK mieszkający w UE zachowują prawo do pobytu na zasadach obowiązujących przed Brexitem. W wielu przypadkach istnieje konieczność ponownej rejestracji, np. uzyskania settled status w Wielkiej Brytanii (obywatele UE) lub nowego certyfikatu rezydencji w Polsce (obywatele UK).

Pomoc publiczna

UE nalegała na Wielką Brytanię, aby dostosowała się do unijnych zasad pomocy państwowej. Wielka Brytania odrzuciła to żądanie w wyniku czego ustanowi własny system kontroli dotacji. Nowy krajowy organ wykonawczy będzie dokonywać oceny czy przyznanie wsparcia ze strony państwa zakłóciło handel pomiędzy stronami. To duże ustępstwo ze strony UE, jednak Wielka Brytania będzie musiała dbać o to by jej system dotacji był zgodny z kluczowymi zasadami określonymi w traktacie. Umowa umożliwia również obu stronom podjęcie środków zaradczych, jeśli istnieją dowody na to, że krajowy organ egzekucyjny nie przestrzega ustalonych reguł.

Standardy lub równe szanse

Obie strony uzgodniły minimalny poziom norm środowiskowych, socjalnych i pracowniczych. Jednym z największych punktów spornych podczas rozmów było naleganie przez UE na „klausulę ewolucji” lub „mechanizm równoważności”. Pozwoliłoby to każdej ze stron na jednostronne stosowanie celów wobec tej, której standardy odbiegają od wcześniej ustalonych. Osiągnięty kompromis bardziej przypomina jednak mechanizm kontroli postulowany przez Wielką Brytanię – wyznaczenie daty przeglądu ustaleń, kiedy to obie strony mogłyby omówić podniesienie podstawowego minimum, poniżej którego żadna nie mogłaby zejść. Umowa ostatecznie zawiera klauzulę „równoważenia”, która umożliwia każdej ze stron zainicjowanie formalnego przeglądu ekonomicznych części umowy, w tym minimalnego poziomu standardów. Jeżeli którakolwiek ze stron zwleka z ustaleniem nowego progu dla standardów, druga może zastosować taryfy pod warunkiem zatwierdzenia przez niezależny organ arbitrażowy.

Reguły pochodzenia

Preferencyjne stawki celne będą stosowane tylko dla tych produktów, które spełnią odpowiednie reguły pochodzenia. Wielka Brytania przekonała Brukselę, że materiały i przetwórstwo drugiej strony należy przyjmować jako wkład krajowy (tzw. kumulacja bilateralna), w związku z czym produkt podlegałby taryfom celnym tylko wtedy, gdyby więcej niż określony procent wartości dodanej danego produktu (sposób obliczania i szczegółowe wartości podane są w załącznikach ORIG do umowy) nie był efektem wytwórstwa brytyjskiego bądź unijnego, np. ponad 30% w przypadku soli lub ponad 50% w przypadku chemikaliów organicznych. Londynowi nie udało się wynegocjować kumulacji diagonalnej, która obejmowałaby części składowe z krajów takich jak Japonia i Turcja, z którymi Wielka Brytania i UE zawarły umowy handlowe.

Transport

Transport lotniczy i spedycja drogowa będą kontynuowane na poprzednich zasadach. Przewoźnicy nadal będą mogli świadczyć swoje usługi bez specjalnych zezwoleń, a pojazdy unijne w UK będą miały prawo do dwóch przejazdów kabotażowych w tygodniu. To ulga dla branży logistycznej, która obawiała się, że znaczna liczba kierowców zostanie zablokowana. Zawarcie porozumienia w tej kwestii zależało od tego, czy Wielka Brytania pozostanie członkiem Europejskiej Wspólnej Przestrzeni Lotniczej, samoloty będą jednak latać w ramach umowy tymczasowej, która będzie wymagać pilnej renegocjacji.

Rozwiązywanie sporów

Był to jeden z najtrudniejszych obszarów negocjacji, ponieważ zawiera mechanizm rozstrzygania sporów handlowych na nadchodzące dziesięciolecia. Według niektórych polityków UE że spór w sprawie mechanizmu arbitrażowego był największą przeszkodą w zawarciu umowy – obawiano się, że Wielka Brytania może z czasem (i w zależności od tego, jaki rząd sprawuje władzę) odejść tak dalece od standardów UE, że jej przewaga konkurencyjna doprowadzi do powstania „Singapuru nad Tamizą”. Jeżeli którakolwiek ze stron uważa, że ustalone reguły współpracy zostały naruszone, może odwołać się do zgodnego z zasadami międzynarodowymi niezależnego arbitrażu, który powinien podjąć działania w celu rozstrzygnięcia sporu w ciągu 30 dni. Gdyby uznano przedstawione zarzuty za błędne lub nadmierne, poszkodowany mógłby zastosować środki kompensacyjne.

Nauka

Wielka Brytania będzie nadal uczestniczyć w flagowym programie UE „Horizon Europe” o wartości 80 miliardów euro jako płacący członek stowarzyszony. Będzie również kontynuowana współpraca w ramach programów Copernicus i Euratom.

Edukacja

Wielka Brytania wycofała się z uczestnictwa w programie wymiany uniwersyteckiej Erasmus. Aby pozostać członkiem stowarzyszonym, musiałaby zobowiązać się do siedmioletniego planu płatności. Jednocześnie rząd irlandzki potwierdził, że studenci w Irlandii Północnej mogą nadal korzystać z programu w ramach swojej obietnicy, że obywatele regionu „nigdy nie zostaną pozostawieni w tyle” za mieszkańcami wyspy na południe od granicy.

Bezpieczeństwo i egzekwowanie prawa

Zjednoczone Królestwo przestało być pełnoprawnym członkiem Europolu oraz Eurojustu, choć brytyjska policja i organy sądowe będą podtrzymywały „stałą współpracę z obydwoma instytucjami”. Kontynuowane będą transgraniczne dochodzenia policyjne i egzekwowanie prawa jednak Wielka Brytania nie będzie już objęta systemem europejskiego nakazu aresztowania. Utrzymany zostanie dostęp do niektórych baz danych, między innymi do Systemu Informacyjnego Schengen (SIS II), który udostępnia policyjne ostrzeżenia dotyczące skradzionych towarów i osób zaginionych, bazy danych Prüm zawierającej odciski palców, DNA i tablice rejestracyjne podejrzanych samochodów, oraz systemu monitorującego bieżące dane o ruchu pasażerów samolotów i promów, uważanego za kluczowe narzędzie w walce z terroryzmem.

Rybołówstwo

Wielka Brytania wycofuje się ze wspólnej polityki rybołówstwa. Roczny wartość połowów dokonywanych przez kutry UE na wodach brytyjskich wynosi około 650 mln euro - w porównaniu z 850 mln euro floty pływającej pod banderą Wielkiej Brytanii. Nowe kwoty zmniejszające udział UE o 25% mają zostać wprowadzone stopniowo na przestrzeni pięciu i pół roku. Statki UE, które prowadzą połowy w odległości od 6 do 12 mil morskich od brytyjskiego wybrzeża, będą mogły kontynuować połowy w okresie przejściowym, następnie dostęp do brytyjskich łowisk będzie podlegał corocznym negocjacjom.

Usługi telewizyjne

Zablokowanie przez Francję włączenia sektora audio-video do umowy było poważnym ciosem dla Wielkiej Brytanii, w której siedzibę ma około 1400 nadawców, czyli około 30% wszystkich kanałów w UE. Dobrze prosperujący brytyjscy dostawcy usług telewizyjnych i streamingowych nie będą już mogli oferować ogólouropejskich usług, chyba że przeniosą część swojej działalności do państwa członkowskiego UE.

Wyjazd do pracy

W ramach umowy poczyniono wzajemne ustalenia „w celu ułatwienia krótkoterminowych podróży służbowych i tymczasowego oddelegowania wysoko wykwalifikowanych pracowników”. Brytyjski personel oddelegowany do UE w celach biznesowych może przebywać na stanowisku do trzech lat, w przypadku menedżerów i specjalistów, oraz do jednego roku w przypadku pracowników-stażystów. Osoby prowadzące działalność krótkoterminową będą potrzebować pozwolenia na pracę i mogą przebywać w danym kraju przez okres do 90 dni w dowolnym okresie 12 miesięcy.